

Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Sjette Afdeling)

31. marts 2022*

»Præjudiciel forelæggelse – forbrugerbeskyttelse – direktiv 93/13/EØF – urimelige kontraktvilkår – kreditaftaler – lån i udenlandsk valuta, som skal betales tilbage i national valuta – kontraktvilkår, som pålægger forbrugeren valutarisikoen – den urimelige karakter af et vilkår, som vedrører kontraktens hovedgenstand – virkninger – kontraktens ugyldighed – alvorlig skade for forbrugeren – effektiv virkning af direktiv 93/13 – øverste domstols ikke-bindende udtalelse – mulighed for at stille parterne i den situation, som de ville have befundet sig i, såfremt kontrakten ikke var blevet indgået«

I sag C-472/20,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af Fővárosi Törvényszék (appeldomstolen i Budapest, Ungarn) ved afgørelse af 28. august 2020, indgået til Domstolen den 30. september 2020, i sagen

Lombard Pénzügyi és Lízing Zrt.

mod

PN,

har

DOMSTOLEN (Sjette Afdeling),

sammensat af vicepræsidenten, L. Bay Larsen, som fungerende formand for Sjette Afdeling, samt dommerne N. Jääskinen (refererende dommer) og M. Safjan,

generaladvokat: J. Kokott,

justitssekretær: A. Calot Escobar,

på grundlag af den skriftlige forhandling,

efter at der er afgivet indlæg af:

- Lombard Pénzügyi és Lízing Zrt. ved ügyvéd Zs. Bohács,
- PN ved ügyvéd L. Gönczi,

* Processprog: ungarsk.

- den ungarske regering ved M.Z. Fehér og K. Szíjjártó, som befuldmægtigede,
- Europa-Kommissionen ved I. Rubene, Zs. Teleki, N. Ruiz García og L. Havas, som befuldmægtigede,

og idet Domstolen efter at have hørt generaladvokaten har besluttet, at sagen skal pådømmes uden forslag til afgørelse,

afsagt følgende

Dom

- 1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler (EFT 1993, L 95, s. 29).
- 2 Anmodningen er blevet indgivet i forbindelse med en tvist mellem Lombard Pénzügyi és Lízing Zrt. (herefter »Lombard«) og PN vedrørende retsvirkningerne af et kontraktvilkår om den valutarisiko, som forbrugeren bærer i forbindelse med en kreditaftale i udenlandsk valuta, som skal betales tilbage i national valuta.

Retsforskrifter

EU-retten

- 3 Artikel 4 i direktiv 93/13 har følgende ordlyd:
 - »1. Det vurderes, om et kontraktvilkår er urimeligt, under hensyn til hvilken type varer eller tjenesteydelser aftalen omfatter, og ved på tidspunktet for aftalens indgåelse at tage hensyn til alle omstændighederne i forbindelse med dens indgåelse samt til alle andre vilkår i aftalen eller i en anden aftale, som hænger sammen med denne, jf. dog artikel 7.
 - 2. Vurderingen af, om kontraktvilkårene er urimelige, omfatter hverken definitionen af aftalens hovedgenstand eller overensstemmelsen mellem pris og varer eller mellem tjenesteydelser og betalingen herfor, for så vidt disse vilkår er affattet klart og forståeligt.«
- 4 Det følger af nævnte direktivs artikel 5, første punktum, at »[i] de aftaler, hvor alle eller nogle af de vilkår, der tilbydes forbrugeren, er i skriftlig form, skal disse vilkår altid være udarbejdet på en klar og forståelig måde«.
- 5 Samme direktivs artikel 6, stk. 1, bestemmer følgende:
 - »Medlemsstaterne fastsætter, at urimelige kontraktvilkår i en aftale, som en erhvervsdrivende har indgået med en forbruger, i henhold til deres nationale lovgivning ikke binder forbrugeren, og at aftalen forbliver bindende for parterne på i øvrigt samme vilkår, hvis den kan opretholdes uden de urimelige kontraktvilkår.«

6 Artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13 fastsætter:

»Medlemsstaterne sikrer, at der i forbrugernes og konkurrenternes interesse findes egnede og effektive midler til at bringe anvendelsen af urimelige kontraktvilkår i aftaler, der indgås mellem forbrugere og en erhvervsdrivende, til ophør.«

7 Direktivets artikel 8 har følgende ordlyd:

»Medlemsstaterne kan inden for det område, der omfattes af dette direktiv, vedtage eller bevare strengere bestemmelser, der er forenelige med traktaten, for at sikre en mere omfattende beskyttelse af forbrugerne.«

Ungarsk ret

8 § 209 i Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (lov nr. IV af 1959 om indførelse af civillovbogen) i den udgave, der finder anvendelse på tvisten i hovedsagen (herefter »den tidligere civillovbog«), bestemte:

»(1) Et generelt kontraktvilkår eller et kontraktvilkår i en forbrugeraftale, der ikke er blevet individuelt forhandlet, er urimeligt, hvis det til trods for kravene om god tro og rimelighedshensyn ensidigt og uden begrundelse fastsætter parternes rettigheder og forpligtelser i henhold til kontrakten på en måde, der er til skade for den kontraherende part, som ikke har fastsat det pågældende kontraktvilkår.

(2) Ved afgørelsen af, om et vilkår er urimeligt, skal der tages hensyn til alle foreliggende omstændigheder på tidspunktet for indgåelsen af kontrakten, som førte parterne til at indgå den, såvel som til arten af den fastsatte ydelse og til de omtvistede vilkårs forbindelse med andre vilkår i kontrakten eller med andre kontrakter.

(3) Det kan i særlovgivning fastsættes, hvilke vilkår i forbrugeraftaler der anses for urimelige, eller hvilke vilkår der skal anses for urimelige, medmindre det modsatte bevises.

(4) Et generelt kontraktvilkår eller et kontraktvilkår i en forbrugeraftale, der ikke er individuelt forhandlet, er endvidere urimeligt, såfremt det ikke er affattet klart og forståeligt.

(5) Bestemmelserne om urimelige kontraktvilkår finder ikke anvendelse på kontraktvilkår, der definerer aftalens hovedgenstand, eller kontraktvilkår, der fastlægger forholdet mellem ydelse og modydelse, for så vidt som disse vilkår er affattet klart og forståeligt.«

9 Den tidligere civillovbogs § 209/A var affattet således:

»(1) Den skadelidte part kan gøre indsigelse over for urimelige kontraktvilkår i kontraktens almindelige forretningsbetingelser.

(2) Urimelelige kontraktvilkår i de almindelige forretningsbetingelser i forbrugeraftaler, eller som den erhvervsdrivende har udarbejdet ensidigt, på forhånd og uden individuel forhandling, er ugyldige. Ugyldigheden kan alene gøres gældende til fordel for forbrugeren. Ugyldigheden kan alene gøres gældende til fordel for forbrugeren.«

10 Denne lovebogs § 237 havde følgende ordlyd:

»(1) Såfremt en aftale erklæres ugyldig, genoprettes den situation, der bestod før indgåelsen af den pågældende aftale.

(2) Såfremt det ikke er muligt at genoprette den situation, der bestod før indgåelsen af kontrakten, kan retten fastslå, at aftalen skal opfyldes, indtil retten har truffet afgørelse. Retten kan fastslå, at en ellers ugyldig aftale er gyldig, såfremt det er muligt at afhjælpe ugyldighedsgrunden, navnlig ved at afskaffe den uforholdsmæssige fordel, når der består et misforhold mellem parternes ydelser i et aftaleforhold, der udgør åger. I sådanne tilfælde tilbagegives den ydelse, for hvilken der i givet fald ikke måtte være erlagt en modydelse.«

11 § 203, stk. 4 og 5, i hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény (lov nr. CXII, af 1996 om kreditinstitutter og finansielle virksomheder) i den affattelse, der finder anvendelse på tvisten i hovedsagen, bestemte:

»(4) I tilfælde af aftaler, der er indgået med en kunde, der har egenskab af forbruger, om lån i udenlandsk valuta, eller som indeholder købsoption vedrørende fast ejendom, skal kreditinstituttet over for kunden redegøre for den risiko, vedkommende bærer i kontraktforholdet, og kunden skal med sin underskrift bekræfte, at han er vidende herom.

(5) Den i stk. 4 omhandlede erklæring skal indeholde:

a) en fremlæggelse i en kontrakt om lån i udenlandsk valuta af selve valutarisikoen samt dennes indvirkning på størrelsen af afdragene ved tilbagebetalingen,

[...]«

12 § 1 i Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvényben rögzített elszámolás szabályairól és egyes egyéb rendelkezésekről szóló 2014. évi XL. törvény (lov nr. XL af 2014 om de regler, der finder anvendelse på den opgørelse, der er omhandlet i lov nr. XXXVIII af 2014 om afklaring af visse spørgsmål i forbindelse med en afgørelse vedtaget af Kúria (øverste domstol, Ungarn) med henblik på ensartet fortolkning af civile retlige bestemmelser vedrørende låneaftaler indgået af finansieringsinstitutter og forbrugerne, samt vedrørende en række andre bestemmelser, herefter »lov DH2«) bestemmer følgende:

»Denne lovs virkninger gælder for låneaftaler indgået med forbrugere, som henhører under anvendelsesområdet for (Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvény [lov nr. XXXVIII af 2014 om regulering af visse spørgsmål i tilknytning til afgørelsen truffet af Kúria (øverste domstol) med henblik på ensretning af lovgivningen vedrørende låneaftaler indgået mellem finansieringsinstitutter og forbrugerne]).«

13 § 37 i lov DH2 har følgende ordlyd:

»(1) Parten kan kun i forbindelse med de aftaler, der er omfattet af denne lovs anvendelsesområde, nedlægge påstand om, at retten fastslår, at aftalen eller nogle af dens bestemmelser er ugyldige (herefter »delvis ugyldighed«) – uanset årsagen til ugyldigheden – ved ligeledes at nedlægge påstand om, at den pågældende ret anvender retsvirkningerne af ugyldigheden, dvs. at aftalen erklæres for gyldig eller som havende virkning frem til datoen for

afsigelse af afgørelsen. Sker dette ikke, og efterkommer parten ikke en anmodning om at bringe forholdet i orden, kan retten ikke træffe afgørelse om søgsmålets realitet. Såfremt parten nedlægger påstand om, at retten anvender retsvirkningerne af ugyldigheden eller af den delvise ugyldighed, skal den pågældende part ligeledes angive, hvilken retsvirkning retten skal anvende. Med hensyn til anvendelsen af retsvirkningerne skal parten nedlægge en præcis og kvantificeret påstand, der omfatter opgørelsen mellem parterne.

(2) Henset til bestemmelserne i stk. 1 skal stævningen for så vidt angår aftaler omfattet af nærværende lov på grundlag af § 239/A, stk. 1, i [den tidligere civillovbog] eller § 6:108, stk. 2, i [Polgári törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (lov nr. V af 2013 om indførelse af civillovbogen)] – hvis de i denne lov fastsatte krav er opfyldt – afvises uden at tilsige parterne i verserende sager anlagt med henblik på at få fastslået, at aftalen er fuldstændig eller delvis ugyldig, eller med henblik på at afslutte disse procedurer. Der er ikke grund til at afvise stævningen uden at tilsige parterne eller til at afslutte søgsmålsproceduren, når parten ud over påstanden om, at aftalen erklæres ugyldig eller delvis ugyldig, ligeledes har fremsat en anden påstand. I dette tilfælde må denne part anses for ikke at fastholde påstanden om, at aftalen erklæres ugyldig. Det samme gør sig ligeledes gældende i forbindelse med søgsmål, der genoptages efter at have været udsat.»

- 14 I henhold til § 33, stk. 1, i bíróságok szervezetiéről és igazgatásáról szóló 1997. évi LXVI. törvény (lov nr. LXVI af 1997 om domstolenes opbygning og forvaltning) analyserer afdelingsplenum ved Kúria (øverste domstol) retspraksis og afgiver udtalelse om omtvistede spørgsmål om anvendelsen af lovgivningen med henblik på at sikre ensartetheden i retspraksis.

Twisten i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

- 15 Den 4. december 2009 indgik PN en individuel låneaftale med Lombard Finanszírozási Zrt. til en variabel rentesats med henblik på at købe et køretøj (herefter »den omhandlede låneaftale«). Denne aftale blev indgået i schweiziske franc (CHF), og de månedlige afdrag, der skulle betales, blev omregnet til ungarske forint (HUF).
- 16 Ved indgåelsen af nævnte aftale underskrev PN en erklæring om kendskab til risikoen. I erklæringen præciseredes det, at forbrugeren bar valutarisikoen, og at den fremtidige udvikling af valutakurserne var uforudsigelig. De månedlige afdrag blev således fastsat i schweiziske franc og derefter omregnet til ungarske forint, og låntager skulle bære den forskel i vekselkursen, som blev beregnet ved omregningen. Det fremgik ligeledes af dette dokument, at når valutakursen i forhold til ungarske forint på tidspunktet for vekslingen var anderledes end den referencevalutakurs, der blev defineret ved indgåelsen af aftalen, bar låntager ligeledes udsvingene mellem salgs- og købskurserne.
- 17 Lombard Finanszírozási Zrt. blev opløst ved overtagelse den 31. august 2010, og Lombard blev dennes universalsuccessor. Følgelig blev alle rettigheder og forpligtelser hos Lombard Finanszírozási Zrt. overdraget til Lombard.
- 18 I april 2015 blev den omhandlede låneaftale opgjort på grundlag af opgørelsen i medfør af lov DH2. Efter denne opgørelse blev et beløb på 284 502 HUF (ca. 800 EUR), som långiver blev anset for at have opkrævet uretmæssigt, fratrullet det beløb, som skyldtes af PN. Den årlige rentesats, som inden opgørelsen af den omhandlede låneaftale var 22,32%, forblev derimod den samme. Opgørelsen blev tilsendt PN, som ikke klagede over denne.

- 19 Eftersom PN ikke betalte de månedlige afdrag i den omhandlede låneaftale til tiden, meddelte Lombard ham den 12. august 2015, at han skulle betale 121 722 HUF (ca. 342 EUR) i restancer, idet selskabet præciserede, at aftalen ville blive opsagt med øjeblikkelig virkning, hvis beløbet ikke blev betalt. PN efterkom ikke denne anmodning, og Lombard opsagde derfor ensidigt nævnte aftale den 14. september 2015 og fremsatte et påkrav til PN om betaling af den samlede restgæld på 472 399 HUF (ca. 1 320 EUR). PN modtog dette påkrav den 15. oktober 2015.
- 20 Dernæst indbragte Lombard sagen for retten i første instans med påstand om, at den omhandlede låneaftale blev erklæret gyldig med tilbagevirkende kraft, og at PN blev pålagt at betale 490 102 HUF (ca. 1 370 EUR) som hovedstolen i den kontraktmæssige fordring med tillæg af morarenter.
- 21 PN gjorde for sin del gældende, at vilkårene i den omhandlede låneaftale var urimelige, idet han i fuldt omfang var blevet pålagt valutarisikoen. Han bestred, at erklæringen om oplysninger om valutarisikoen havde været klar og forståelig. Som modkrav nedlagde han påstand om, at Lombard blev pålagt at tilbagebetale ham 1 734 144 HUF (ca. 4 870 EUR) som den uberettigede berigelse som følge af denne aftales manglende gyldighed.
- 22 Retten i første instans undersøgte bl.a. betingelserne for, at en aftale som den omhandlede låneaftale kan erklæres for gyldig, henset til udtalelsen afgivet i juni 2019 af det rådgivende organ ved Kúria (øverste domstol) (herefter »Kúrias udtalelse«). Ifølge nævnte udtalelse har retsinstanserne to muligheder, når en ugyldig låneaftale erklæres for gyldig. Disse retter kan erklære aftalen for gyldig, således at den anses for ført i ungarske forint med en rentesats, der svarer til den gældende rentesats for transaktioner i ungarske forint på tidspunktet for indgåelsen af nævnte aftale med tillæg af den anvendte fortjenstmargen. Ellers kan retterne erklære aftalen for gyldig ved at fastsætte et loft for vekselkursen mellem den udenlandske valuta og ungarske forint, mens den i aftalen fastsatte rentesats forbliver uændret indtil tidspunktet for omregning til ungarske forint.
- 23 Retten i første instans besluttede, at selv om kontraktvilkåret i den omhandlede låneaftale, hvorefter PN bar valutarisikoen, var ulovligt, skulle aftalen anses for gyldig med tilbagevirkende kraft til tidspunktet for indgåelsen heraf, men for efter denne dato at have været ført i ungarske forint. Denne ret besluttede endvidere, at den årlige rentesats skulle fastsættes til 23,07%, idet den herved støttede sig på Lombards beregning, der var baseret på forskellen mellem det oprindelige lånebeløb og de samlede månedlige afdrag, som PN havde betalt. I det foreliggende tilfælde var det oprindelige lånebeløb 1 417 500 HUF (ca. 4 000 EUR), og de samlede månedlige afdrag skulle udgøre 2 689 225 HUF (ca. 7 600 EUR). Eftersom PN reelt havde betalt 3 151 644 HUF (ca. 8 900 EUR), pålagde retten i første instans Lombard at tilbagebetale forskellen mellem disse to beløb, dvs. 462 419 HUF (ca. 1 300 EUR), som følge af uberettiget berigelse.
- 24 Lombard har iværksat appel for den forelæggende ret, Fővárosi Törvényszék (appeldomstolen i Budapest, Ungarn), idet selskabet har anfægtet afgørelsen om, at den omhandlede låneaftale skulle anses for fra datoen for indgåelsen heraf at have været ført i ungarske forint. Selskabet har bl.a. gjort gældende, at det forhold, at aftalen erklæres gyldig, ikke kan forrykke den aftalemæssige ligevægt mellem parterne, således at der opstår ubalance i det retlige forhold mellem værdierne af henholdsvis ydelsen og modydelsen. Efter Lombards opfattelse kan sådanne aftaler i udenlandsk valuta, hvori valutarisikoen pålægges forbrugerne, ikke som sådan erklæres ulovlige.
- 25 Den forelæggende ret nærer tvivl med hensyn til de retlige muligheder, når en aftale, såfremt aftalens hovedgenstand ikke er gyldig, erklæres for gyldig eller for at være trådt i kraft mellem parterne.

- 26 Under disse omstændigheder har Fővárosi Törvényszék (appeldomstolen i Budapest) besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:
- »1) Såfremt det urimelige kontraktvilkår vedrører aftalens hovedgenstand (oplysningerne om valutakursen var ikke overensstemmende), med det resultat, at aftalen ikke kan opretholdes, og der ikke foreligger enighed mellem parterne, [sikres] den effektive virkning af direktiv 93/13 da [i fuldt omfang ved], at det i mangel af en deklaratorisk bestemmelse er en udtalelse, som afgives af en retsinstans med højere hierarkisk status, men som imidlertid ikke er bindende for de lavere retsinstanser, der skal gælde som retningslinje i forbindelse med erklæringen om, at aftalen er gyldig eller har virkninger?
 - 2) Såfremt det første præjudicielle spørgsmål besvares benægtende, er det da muligt at genskabe den oprindelige situation, når aftalen ikke kan opretholdes som følge af det urimelige kontraktvilkår vedrørende aftalens hovedgenstand, der ikke foreligger enighed mellem parterne, og den ovennævnte udtalelse heller ikke kan finde anvendelse?
 - 3) Såfremt det andet præjudicielle spørgsmål besvares bekræftende, kan der da, i tilfælde af et søgsmål med påstand om erklæring af ugyldighed vedrørende aftalens hovedgenstand, ved lov indføres et krav i forbindelse med [denne] type af aftaler om, at forbrugeren, samtidig med det pågældende søgsmål, ligeledes skal anlægge et søgsmål med påstand om, at aftalen erklæres for gyldig eller for at have virkninger?
 - 4) Såfremt det andet præjudicielle spørgsmål besvares benægtende, og det således ikke er muligt at genskabe den oprindelige situation, kan aftalerne da [...] erklæres gyldige eller som havende virkninger gennem [vedtagelsen af en efterfølgende] lovgivning for at sikre ligevægt mellem parterne?»

Om de præjudicielle spørgsmål

Det første spørgsmål

Formaliteten

- 27 Det skal bemærkes, at det med henblik på at gøre det muligt for Domstolen at give en fortolkning af EU-retten, som den nationale ret kan bruge, foreskrives i artikel 94, litra c), i Domstolens procesreglement, at anmodningen om præjudiciel afgørelse skal indeholde en redegørelse for grundene til, at den forelæggende ret finder, at der er tvivl om fortolkningen eller gyldigheden af visse EU-retlige bestemmelser samt af sammenhængen mellem disse bestemmelser og den nationale lovgivning, som finder anvendelse på tvisten i hovedsagen (dom af 17.9.2020, Burgo Group, C-92/19, EU:C:2020:733, præmis 38).
- 28 Det følger af Domstolens faste praksis, at det udelukkende tilkommer den nationale ret, for hvilken en tvist er indbragt, og som har ansvaret for den retlige afgørelse, som skal træffes, på grundlag af omstændighederne i den konkrete sag at vurdere, såvel om en præjudiciel afgørelse er nødvendig for, at den kan afsige dom, som relevansen af de spørgsmål, den forelægger Domstolen, hvilke spørgsmål er omfattet af en formodning for at være relevante. Når de forelagte spørgsmål vedrører fortolkningen eller gyldigheden af en EU-retlig regel, er Domstolen derfor principielt forpligtet til at træffe afgørelse, medmindre det fremgår, at den ønskede fortolkning

savner enhver forbindelse med realiteten i hovedsagen eller dennes genstand, såfremt problemet er af hypotetisk karakter, eller såfremt Domstolen ikke råder over de faktiske og retlige oplysninger, som er nødvendige for, at den kan foretage en sagligt korrekt besvarelse af disse spørgsmål (dom af 21.12.2021, Trapeza Peiraios, C-243/20, EU:C:2021:1045, præmis 25 og den deri nævnte retspraksis).

- 29 Det er tillige fast praksis, at det inden for rammerne af proceduren i henhold til artikel 267 TEUF, som er baseret på en klar adskillelse mellem de nationale retters og Domstolens funktioner, alene er den nationale ret, der har kompetence til at fortolke og anvende bestemmelser i national ret, hvorimod Domstolen alene har kompetence til at træffe afgørelse vedrørende fortolkningen og gyldigheden af en EU-retsakt med udgangspunkt i de faktiske omstændigheder, som den nationale ret har anført i forelæggelsen (dom af 21.12.2021, Trapeza Peiraios, C-243/20, EU:C:2021:1045, præmis 26 og den deri nævnte retspraksis).
- 30 Som den ungarske regering har fremhævet i sine skriftlige bemærkninger, er de oplysninger, som den forelæggende ret har fremlagt vedrørende grundene til, at det er nødvendigt at fortolke EU-retten, og det første spørgsmåls relevans for afgørelsen af tvisten i hovedsagen, ganske vist kortfattede.
- 31 Det fremgår ikke desto mindre af forelæggelsesafgørelsen, at Lombard har iværksat appel til prøvelse af dommen afsagt i første instans, idet selskabet navnlig har anfægtet, at den omhandlede låneaftale blev omkvalificeret til en aftale ført i ungarske forint. Det fremgår ligeledes af nævnte afgørelse, at denne omkvalificering blev foretaget i henhold til den første løsning, som fremgår af Kúrias udtalelse.
- 32 I betragtning af disse oplysninger er det ikke åbenbart, at det første spørgsmål om, hvorvidt det, henset til direktiv 93/13, var muligt at anvende en sådan udtalelse med henblik på at fastlægge fremgangsmåden for at erklære en aftale for gyldig eller for at være trådt i kraft, når aftalen ikke kan eksistere som følge af et urimeligt kontraktvilkår, der angår aftalens hovedgenstand, er uden relevans for afgørelsen af tvisten i hovedsagen.
- 33 Det følger heraf, at det første spørgsmål kan antages til realitetsbehandling.

Realiteten

- 34 Med det første spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om direktiv 93/13 skal fortolkes således, at den effektive virkning af bestemmelserne heri, når der ikke foreligger en deklaratorisk bestemmelse i national ret, som fastsætter regler for en sådan situation, kan sikres med en ikke-bindende udtalelse fra den pågældende medlemsstats øverste domstol, hvori de lavere retsinstanser meddeles den fremgangsmåde, de skal følge for at erklære en kontrakt gyldig eller for at have haft virkninger mellem parterne, når denne kontrakt ikke kan opretholdes, eftersom et kontraktvilkår vedrørende dens hovedgenstand er urimeligt.
- 35 Det skal indledningsvis bemærkes, at selv om det fremgår af artikel 288, stk. 3, TEUF, at medlemsstaterne i forbindelse med gennemførelsen af et direktiv ganske vist har et vidt skøn for så vidt angår valget af de fremgangsmåder og midler, der skal sikre direktivets gennemførelse, berører denne frihed ikke forpligtelsen for hver medlemsstat til at træffe alle foranstaltninger, der er nødvendige for at sikre det pågældende direktiv fuld virkning i overensstemmelse med dets formål (jf. i denne retning dom af 29.7.2019, Fashion ID, C-40/17, EU:C:2019:629, præmis 49 og den deri nævnte retspraksis).

- 36 Hvad angår direktiv 93/13 pålægger dette direktiv medlemsstaterne at fastsætte egnede og effektive midler til at bringe anvendelsen af urimelige kontraktvilkår i aftaler, der indgås mellem forbrugere og en erhvervsdrivende, til ophør (jf. i denne retning dom af 14.6.2012, Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, præmis 68).
- 37 Det fremgår desuden af Domstolens praksis, at det ikke kan udelukkes, at en medlemsstats øverste domstole i kraft af deres ansvar for at harmonisere fortolkningen af lovgivningen og af hensyn til retssikkerheden under overholdelse af direktiv 93/13 kan udarbejde visse retningslinjer til brug for de lavere retsinstanser i deres vurdering af den urimelige karakter af kontraktvilkår (jf. i denne retning dom af 7.8.2018, Banco Santander og Escobedo Cortés, C-96/16 og C-94/17, EU:C:2018:643, præmis 68).
- 38 Det følger ligeledes heraf, at de øverste domstoles retningslinjer, som indeholder sådanne kriterier, imidlertid ikke kan hindre den kompetente nationale retsinstans i dels at sikre den fulde virkning af direktiv 93/13 ved om fornødent af egen drift at forkaste enhver modstående bestemmelse i national lovgivning, endog en senere national bestemmelse, uden at den behøver at anmode om eller afvente en forudgående ophævelse af denne ad lovgivningsvejen eller ved ethvert andet forfatningsmæssigt middel, dels i at indgive en præjudiciel anmodning til Domstolen (jf. i denne retning dom af 14.3.2019, Dunai, C-118/17, EU:C:2019:207, præmis 61).
- 39 Domstolen har således fastslået, at direktiv 93/13, sammenholdt med artikel 47 i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder, ikke er til hinder for, at en overordnet retsinstans i en medlemsstat med henblik på en ensartet fortolkning af retlige bestemmelser vedtager bindende afgørelser om fremgangsmåden for gennemførelsen af dette direktiv, for så vidt som disse afgørelser hverken hindrer den kompetente ret i at sikre den fulde virkning af bestemmelserne i dette direktiv og i at sikre forbrugeren effektive retsmidler med henblik på at beskytte de rettigheder, som den pågældende kan udlede af direktivet, eller i at forelægge Domstolen en præjudiciel anmodning herom (dom af 14.3.2019, Dunai, C-118/17, EU:C:2019:207, præmis 64).
- 40 Det forhold, at der foreligger en ikke-bindende udtalelse fra den øverste domstol i en medlemsstat, som de lavere retsinstanser, der skal følge denne, frit kan fravige, kan imidlertid ikke anses for at være af en art, som sikrer den effektive virkning af direktiv 93/13 ved at garantere fuld beskyttelse for de personer, der er forvoldt skade ved det urimelige kontraktvilkår.
- 41 Det fremgår ganske vist af Domstolens praksis, at selv om en aftale, der er indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, i princippet skal annulleres i sin helhed, efter at den nationale ret har besluttet at ophæve et urimeligt vilkår, er artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 ikke til hinder for, at den nationale ret under anvendelse af aftaleretlige principper ophæver det urimelige vilkår og erstatter det med en deklaratorisk bestemmelse i national ret i situationer, hvor konstateringen af, at det urimelige vilkår er ugyldigt, ville forpligte retten til at annullere aftalen i det hele, hvilket ville have særligt skadelige virkninger for forbrugeren og dermed straffe denne (dom af 3.3.2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, præmis 61 og den deri nævnte retspraksis).
- 42 Det skal fastslås, at en ikke-bindende udtalelse fra en medlemsstats øverste domstol, såsom Kúrias udtalelse, ikke kan sidestilles med en sådan deklaratorisk bestemmelse i national ret, der skal erstatte et vilkår i en låneaftale, som findes urimeligt.
- 43 Henset til samtlige ovenstående betragtninger skal det første spørgsmål besvares med, at direktiv 93/13 skal fortolkes således, at når der ikke foreligger en deklaratorisk bestemmelse i national ret, som fastsætter regler for en sådan situation, kan den effektive virkning af direktivets bestemmelser

ikke sikres med en ikke-bindende udtalelse fra den pågældende medlemsstats øverste domstol, hvori de lavere retsinstanser meddeles den fremgangsmåde, de skal følge for at erklære en kontrakt gyldig eller for at have haft virkninger mellem parterne, når denne kontrakt ikke kan opretholdes, eftersom et kontraktvilkår vedrørende dens hovedgenstand er urimeligt.

Det andet spørgsmål

Formaliteten

- 44 Henset til Domstolens praksis, som er nævnt i nærværende doms præmis 27-29, samt til de forhold, der er omtalt i denne doms præmis 31, er det ikke åbenbart, at det andet spørgsmål om, hvorvidt det er muligt at stille parterne i en låneaftale i en situation, som de ville have befundet sig i, såfremt denne aftale ikke var blevet indgået, når aftalen som følge af et urimeligt kontraktvilkår vedrørende dens hovedgenstand ikke kan opretholdes, er uden relevans for afgørelsen af tvisten i hovedsagen, at parterne ikke er nået til enighed, og at den ikke-bindende udtalelse, der er nævnt i det første spørgsmål, ikke har retsvirkning.
- 45 Det følger heraf, at det andet spørgsmål kan antages til realitetsbehandling.

Realiteten

- 46 Med det andet spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om direktiv 93/13 skal fortolkes således, at direktivet er til hinder for, at den kompetente nationale retsinstans beslutter at stille parterne i en låneaftale i den situation, som de ville have befundet sig i, såfremt aftalen ikke var blevet indgået, med den begrundelse, at et vilkår i nævnte aftale vedrørende dens hovedgenstand skal erklæres urimeligt i medfør af dette direktiv.
- 47 Det skal indledningsvis bemærkes, at vurderingen af, om kontraktvilkår er urimelige, i medfør af artikel 4, stk. 2, i direktiv 93/13 ikke vedrører aftalens hovedgenstand, for så vidt som disse vilkår er affattet klart og forståeligt.
- 48 Det følger imidlertid af direktivets artikel 8, at medlemsstaterne inden for det område, der omfattes af dette direktiv, kan vedtage eller bevare strengere bestemmelser, der er forenelige med traktaten, for at sikre en mere omfattende beskyttelse af forbrugerne.
- 49 I præmis 30-35, 40 og 43 i dom af 3. juni 2010, Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid (C-484/08, EU:C:2010:309), fastslog Domstolen således – efter at den havde konstateret, at vilkårene i artikel 4, stk. 2, i direktiv 93/13 henhører under det område, der omfattes af dette direktiv, og at dets artikel 8 derfor ligeledes finder anvendelse på nævnte artikel 4, stk. 2 – at disse to bestemmelser ikke er til hinder for en national lovgivning, der tillader domstolsprøvelse af, om sådanne kontraktvilkår er urimelige, og som sikrer forbrugeren et højere beskyttelsesniveau end det, der er fastsat ved dette direktiv.
- 50 Det skal i denne forbindelse bemærkes, at det følger af Domstolens praksis, at artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 skal fortolkes således, at et kontraktvilkår, der er erklæret urimeligt, principielt skal anses for aldrig at have eksisteret, hvorfor det ikke kan have nogen virkning over for forbrugeren. En retslig konstatering af, at et sådant vilkår er urimeligt, skal følgelig principielt

have den virkning, at den retlige situation og de faktiske forhold, som forbrugeren ville have befundet sig i uden det nævnte vilkår, genoprettes (dom af 21.12.2016, Gutiérrez Naranjo m.fl., C-154/15, C-307/15 og C-308/15, EU:C:2016:980, præmis 61).

- 51 Domstolen har ligeledes fastslået, at artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 har til formål at erstatte den formelle balance, som kontrakten indfører mellem medkontrahenternes rettigheder og forpligtelser, med en reel balance, der skal genindføre ligheden mellem parterne (jf. i denne retning dom af 15.3.2012, Pereničová og Perenič, C-453/10, EU:C:2012:144, præmis 28, og af 3.3.2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, præmis 62 og den deri nævnte retspraksis).
- 52 Hvad angår betydningen for gyldigheden af den pågældende aftale af, at det fastslås, at en række kontraktvilkår er urimelige, skal det indledningsvis fremhæves, at det fremgår af artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13, at »aftalen forbliver bindende for parterne på i øvrigt samme vilkår, hvis den kan opretholdes uden de urimelige kontraktvilkår« (dom af 15.3.2012, Pereničová og Perenič, C-453/10, EU:C:2012:144, præmis 29, og af 29.4.2021, Bank BPH, C-19/20, EU:C:2021:341, præmis 53).
- 53 I en sådan situation er de nationale retter, der konstaterer urimelige kontraktvilkår, i henhold til artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 forpligtet til dels at drage alle de konsekvenser, der følger heraf efter national lovgivning, for at forbrugeren ikke skal være bundet af de nævnte vilkår, dels at vurdere, om aftalen kan opretholdes uden disse urimelige kontraktvilkår (kendelse af 22.2.2018, ERSTE Bank Hungary, C-126/17, ikke trykt i Sml., EU:C:2018:107, præmis 38 og den deri nævnte retspraksis).
- 54 Det formål, der forfølges af EU-lovgiver i forbindelse med direktiv 93/13, består nemlig i at genskabe balancen mellem parterne, mens gyldigheden af aftalen i sin helhed principielt bevares, og ikke i at annullere alle aftaler, der indeholder urimelige vilkår (jf. i denne retning dom af 14.3.2019, Dunai, C-118/17, EU:C:2019:207, præmis 40 og den deri nævnte retspraksis, og af 2.9.2021, OTP Jelzálogbank m.fl., C-932/19, EU:C:2021:673, præmis 40).
- 55 Domstolen har gentagne gange præciseret, at selv om det tilkommer medlemsstaterne via deres nationale lovgivning at definere de nærmere bestemmelser for konstateringen af, at et kontraktvilkår er urimeligt, og for, hvordan de konkrete retsvirkninger heraf skal være, forholder det sig ikke desto mindre således, at en sådan konstatering skal kunne gøre det muligt at genoprette den retlige og faktiske situation, som forbrugeren ville have befundet sig i, såfremt det urimelige vilkår ikke havde eksisteret, bl.a. ved at give ret til restitution af de beløb, som den erhvervsdrivende har erhvervet uberettiget på grundlag af det urimelige vilkår til skade for forbrugeren (dom af 31.5.2018, Sziber, C-483/16, EU:C:2018:367, præmis 34 og den deri nævnte retspraksis).
- 56 Når den nationale ret er af den opfattelse, at den låneaftale, der er omhandlet i den sag, som den er forelagt, i overensstemmelse med aftaleretten retligt set ikke kan opretholdes efter ophævelsen af de pågældende urimelige vilkår, og når der ikke findes en deklaratorisk bestemmelse i national lovgivning eller en bestemmelse, der finder anvendelse ved aftale herom mellem aftaleparterne, som kan erstatte de nævnte vilkår, skal det endvidere fastslås, at for så vidt som forbrugeren ikke har udtrykt et ønske om at fastholde de urimelige vilkår, og hvor en annulation af aftalen vil have særligt skadelige virkninger for forbrugeren, kræver det høje forbrugerbeskyttelsesniveau, som i overensstemmelse med direktiv 93/13 skal sikres, at den nationale ret – for at genindføre den reelle balance mellem aftaleparternes gensidige rettigheder og forpligtelser, idet den tager hensyn

til hele den nationale lovgivning – træffer alle nødvendige foranstaltninger for at beskytte forbrugeren mod særligt skadelige virkninger, som kan følge af en annullation af den omhandlede låneaftale, herunder at den erhvervsdrivendes fordring straks kan fuldbyrdes over for nævnte forbruger (dom af 25.11.2020, Banca B., C-269/19, EU:C:2020:954, præmis 41).

- 57 Det følger af ovenstående betragtninger, at såfremt den nationale retsinstans i en situation som den i hovedsagen omhandlede, henset til låneaftalens art, konstaterer, at det ikke er muligt at stille parterne i den situation, som de ville have befundet sig i, hvis aftalen ikke var blevet indgået, skal den sikre, at forbrugeren i sidste ende befinder sig i den situation, som vedkommende ville have befundet sig i, såfremt det kontraktvilkår, der er fundet urimeligt, aldrig havde eksisteret.
- 58 I en situation som den i hovedsagen omhandlede kan forbrugeren interesser således navnlig sikres gennem en tilbagebetaling til vedkommende af de beløb, som långiver med urette har opkrævet i henhold til et kontraktvilkår, der er konstateret urimeligt, idet en sådan tilbagebetaling sker som følge af den uberettigede berigelse. Som det fremgår af forelæggelsesafgørelsen, omkvalificerede retten i første instans i det foreliggende tilfælde den omhandlede låneaftale til en låneaftale ført i ungarske forint og fastsatte dernæst den gældende rentesats og forpligtede Lombard til at tilbagebetale det beløb, der svarede til den uberettigede berigelse.
- 59 Det skal imidlertid bemærkes, at rettens beføjelser ikke kan udstrækkes til at gå videre, end hvad der er strengt nødvendigt for at genindføre den aftalemæssige balance mellem aftaleparterne og beskytte forbrugeren mod de særligt skadelige virkninger, som kan følge af en annullation af den omhandlede låneaftale (dom af 25.11.2020, Banca B., C-269/19, EU:C:2020:954, præmis 44).
- 60 Henset til samtlige ovenstående betragtninger skal det andet spørgsmål besvares med, at direktiv 93/13 skal fortolkes således, at direktivet ikke er til hinder for, at den kompetente nationale retsinstans beslutter at stille parterne i en låneaftale i den situation, som de ville have befundet sig i, såfremt aftalen ikke var blevet indgået, med den begrundelse at et vilkår i nævnte aftale vedrørende dens hovedgenstand skal erklæres urimeligt i medfør af dette direktiv, idet det herved forstås, at det tilkommer den pågældende retsinstans – såfremt det ikke er muligt at genoprette situationen – at sikre, at forbrugeren i sidste ende befinder sig i den situation, som vedkommende ville have befundet sig i, såfremt det kontraktvilkår, der er fundet urimeligt, aldrig havde eksisteret.

Det tredje spørgsmål

- 61 Med det tredje spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om direktiv 93/13 skal fortolkes således, at det er til hinder for lovgivning i en medlemsstat, hvorefter den forbruger, som anlægger et søgsmål med påstand om, at aftalens hovedgenstand erklæres for ugyldig, i søgsmålet skal nedlægge påstand om, at låneaftalen erklæres for gyldig eller for at have virkninger.
- 62 For det første skal det bemærkes, at det fremgår af fremgår af forelæggelsesafgørelsen, at forbrugeren, som Lombard har fremhævet i sine skriftlige indlæg, ikke er sagsøger, men sagsøgt i tvisten i hovedsagen.

- 63 For det andet fremgår det ikke af sagsakterne for Domstolen, at et sådant processuelt krav finder anvendelse eller blev anvendt på vedkommendes modkrav for retten i første instans, idet den forelæggende ret ikke har anført, i hvilket omfang besvarelsen af det tredje spørgsmål er nødvendig for at træffe afgørelse i den tvist, som verserer for denne.
- 64 Det skal følgelig fastslås, at eftersom den forelæggende ret ikke med en tilstrækkelig grad af klarhed og præcision har anført grundene til, at den har forelagt det tredje spørgsmål, har den ikke opfyldt kravet i artikel 94, litra c), i Domstolens procesreglement, som er nævnt i nærværende doms præmis 27.
- 65 På denne baggrund skal dette spørgsmål afvises.

Det fjerde spørgsmål

- 66 Med det fjerde spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om den omhandlede låneaftale, såfremt det ikke er muligt at stille parterne i den situation, som de ville have befundet sig i, hvis aftalen ikke var blevet indgået, ved en efterfølgende vedtagelse af lovgivning kan erklæres gyldig eller som havende virkninger, således at der sikres balance mellem parterne.
- 67 Som den ungarske regering har fremhævet i sine skriftlige indlæg, skal det for det første fastslås, at den forelæggende ret ikke har defineret, hvad der forstås ved en »efterfølgende vedtagelse af lovgivning«, hvortil den har henvist i dette spørgsmål.
- 68 For det andet har den forelæggende ret heller ikke anført, i hvilket omfang besvarelsen af nævnte spørgsmål er nødvendigt for at træffe afgørelse i den tvist, der verserer for den.
- 69 Af samme grund som den, der er anført i nærværende doms præmis 64, skal dette spørgsmål derfor afvises.

Sagsomkostninger

- 70 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagsomkostningerne. Bortset fra de nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Sjette Afdeling) for ret:

- 1) Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler skal fortolkes således, at når der ikke foreligger en deklaratorisk bestemmelse i national ret, som fastsætter regler for en sådan situation, kan den effektive virkning af direktivets bestemmelser ikke sikres med en ikke-bindende udtalelse fra den pågældende medlemsstats øverste domstol, hvori de lavere retsinstanser meddeles den fremgangsmåde, de skal følge for at erklære en kontrakt gyldig eller for at have haft virkninger mellem parterne, når denne kontrakt ikke kan opretholdes, eftersom et kontraktvilkår vedrørende dens hovedgenstand er urimeligt.**

- 2) Direktiv 93/13 skal fortolkes således, at direktivet ikke er til hinder for, at den kompetente nationale retsinstans beslutter at stille parterne i en låneaftale i den situation, som de ville have befundet sig i, såfremt aftalen ikke var blevet indgået, med den begrundelse at et vilkår i nævnte aftale vedrørende dens hovedgenstand skal erklæres urimeligt i medfør af dette direktiv, idet det herved forstås, at det tilkommer den pågældende retsinstans – såfremt det ikke er muligt at genoprette situationen – at sikre, at forbrugeren i sidste ende befinder sig i den situation, som vedkommende ville have befundet sig i, såfremt det kontraktvilkår, der er fundet urimeligt, aldrig havde eksisteret.

Underskrifter